

Skogshistoriska **Tidnender**

ARGANG 26
NR 3 · 2020

**Sinnliga
former i
Björnlandet**

Bengt
brinner för
Gott Virke

Gediget
om Sveriges
sågande kulturarv

Bengt gick sin egen väg i skogen

Bengt Andersson utbildade sig till jägmästare men var inte intresserad av att jobba i skogsbruket. Han valde istället en annan väg och driver sedan 25 år snickeriföretaget Gott Virke i Lalnäs i Dalarna.

– Dagens skogsbruk har blivit alldeles för stereotyp. Min drivkraft är att hålla trätraditionerna levande och att stimulera till att odla fler trädslag än bara gran och tall i våra skogar.

Bengt har genom åren tillverkat åtskilliga tusen skärbräden och ostbricker i olika storlekar.

TEXT OCH FOTO LARS KLINGSTRÖM

» – **MÄNNISKORNA I VÅRT LAND** har i alla tider varit beroende av trä, konstaterar Bengt. Av trä byggde man sina hus, med ved värmdes man dem och av trä tillverkade man verktyg, förvaringskärl och de flesta av föremål som behövdes i vardagen. Det gjorde att det fanns ett enormt kunnande om trä i samhället.

Ännu vid början av 1800-talet bodde 90 procent av Sveriges befolkning på landet. Vare sig man var självägande bonde eller tjänade som dräng måste man med sina händer kunna förfärdiga det som behövdes i jordbruket och på gården.

– **MEN I TAKT MED ATT SVERIGE** gradvis förvandlades till ett industriland och människorna flyttade till städer och tätorter avtog också träkunnandet. Idag har det mesta av den kunskap om trä och träbearbetning som byggts upp under årtusenden gått förlorad, säger Bengt.

Det är i det konstaterandet han ser som sin

uppgift att hålla kunnandet och traditionerna levande. Det har han gott påbrå för, både hans pappa och hans farfar var finsnickare, specialiserade på sniderier.

– Som liten var jag ofta med pappa i hans verkstad. Där fanns inga maskiner, däremot mer än 200 olika handverktyg. Jag fascinerades av de kunskaper om olika träslag och deras egenskaper som han hade. Och den hantverksskicklighet som krävdes när han snidade fram tavelramar, möbeldetaljer och pendlyr ur ett stycke ”trä”.

ERFARENHETERNA AV DET LEVANDE MATERIALET trä som han förvärvade i pappans verkstad bidrog senare till hans yrkesval. Men ett ytterligare skäl vägde tungt till att han utbildade sig till jägmästare:

– I ungdomsåren var jag aktiv i fältbiologerna och förfasades över det skogsbruk som då blivit regel. Hormoslyr, jättelika hyggen och obefintlig naturhänsyn var ju vad som gällde

då. Om jag utbildade mig till jägmästare borde jag ha större möjligheter att påverka skogsbruket i en annan riktning, resonerade jag.

– Det var en bra utbildning, som jag absolut inte ångrar. Men det föll mig aldrig in att sedan söka ett traditionellt jägmästarjobb. Jag insåg att mina möjligheter att påverka nog var väldigt små. Istället strävade jag efter att förena mina träerfarenheter och nyförvärvade skogskunskaper i något praktiskt.

RESULTATET BLEV DET LILLA FÖRETAGET Gott Virke som Bengt efter att ha kompletterat med en kurs i trädesign startade i Uppsala. Namnet på företaget hämtade han från sitt examensarbete vid SLU som hade titeln Gott Virke. Examensarbeten brukar ha en mycket begränsad läsekrets. Men Gott Virke blev en veritabel bestseller och trycktes i flera tusen exemplar och ingick i skyllitteraturen för blivande jägmästare. I hembygdsföreningarna är det

något av ett standardverk för dem som vill lära sig mer om de svenska träslagen, deras egenskaper och hur de utnyttjats i historien.

– Det är naturligtvis väldigt roligt att mitt examensarbete blev så uppskattat och fick en sådan spridning som det fick, säger Bengt. Jag träffade uppenbarligen rätt – och i rätt tid. När jag började samla underlag till det så fanns det inte så många kvar av dem som hade egna och i praktiskt arbete förvärvat

kunskaper. Däremot fick jag via hembygdsföreningarna kontakt med snickare och slöjdare som lärt sig trähantering av äldre kollegor och som jag kunde intervjua.

BENGT HITTADE OCKSÅ VÄRDEFULL dokumentation i de folklivsarkiv som började byggas upp i början av 1900-talet. Insamlingen av uppgifter gjordes av studenter som gav sig ut på landsbygden och sökte upp personer som kunde berätta om allmogens arbetsmetoder. Bland annat intervjuade man bönder, snickare, vagnmakare och många andra kategorier som alla på olika sätt bedrev trähandverk.

– De uppgifter som jag på så sätt tog del av täcker slutet av 1800-talet och ger en tämligen god bild av de kunskaper om trä och trähantering som då var allmänna. Men redan då hade husbehovsslöjden börjat försvinna ute i landet. Naturligtvis studerade jag också den äldre litteratur som finns i ämnet, bland annat jägmästaren Victor Magnus Thelaus lärobok "Om skogsprodukternas tillgodogörande" från 1874.

Bengt Anderssons låga för "gott virke" brinner fortfarande med samma kraft. Det lilla företag han startade i Uppsala som nybliven jägmästare driver han idag från byn Laknäs utanför Tällberg i Dalarna.

– **DET VAR EN STOR LYCKA NÄR VI** för tjugotalet år sedan fick arva den här gården. Här har vi sedan förverkligat drömmen om att våra båda barn skulle kunna växa upp med att någon av föräldrarna alltid är hemma.

Bengt är för det mesta i snickeriverk-

Udda träföremål. Det här är en lingonpress lokalt tillverkad någon gång på 1800-talet. Även skruven är skuren i trä.

staden, men är också ibland ute och föreläser om trä och trätraditioner. Bland annat har han ända sedan slutet av 1980-talet undervisat blivande jägmästare vid SLU om de olika träslagens egenskaper och möjligheter. Och utnyttjar då förstås sitt gamla examensarbete vid föreläsningarna.

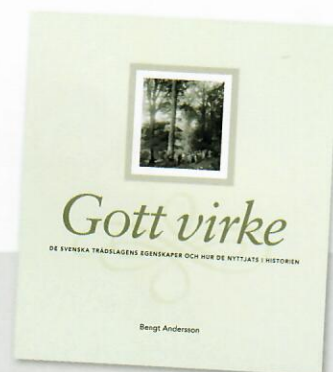
– Det är roligt att SLU vill förmedla också sådana här kunskaper till dem som ska sköta framtidens skogar. Det finns ju ett tjugotal olika träslag i Sveriges skogar. Var och en med sina egna egenskaper och användningsområden. Men till 95 procent har det i skogsbruket hittills enbart handlat om tre av dem. Gran och tall, och i viss mån björk.

MEN HAN TYCKER SIG SE ATT VINDEN kanske håller på att vända och att det inte bara är de här tre som gäller.

– Allt fler röster höjs för att andelen lövträd måste öka i framtidens svenska skogar. Inte minst på grund av den pågående klimatförändringen och förstås också av naturvårds- och upplevelseskäl.

Men för att skogsägarna ska se någon anledning till att odla dem i sina skogar måste det också finnas en marknad för dem. Idag är det tyvärr få företag som förädlar lövträd. Jämfört med hur det ser ut i övriga Europa är det nästan inga alls. Det gör att det till exempel blivit allt svårare att få tag på råvara till min egen lilla verksamhet. Sverige är ett skogsland och det är ju ganska absurt att de få företag som arbetar med lövträ ofta måste importera sin råvara. ●

Bengt driver Firma Gott Virke i den före detta ladugården på gården i Laknäs. Här har han en uppsättning avancerade maskiner för träbearbetning. I de övriga uthusen torkar han virket i flera steg, en process som tar flera år.

Den lilla skriften Gott Virke som medföljer detta nummer av Tidender är en redigerad och något förkortad version av Bengt Anderssons examensarbete från 1987.

– **IDÉN föddes på försommaren** sedan vi kommit fram till att endast en av våra planerade exkursioner var möjlig att genomföra med rådande coronarekommendationer, säger Skogshistoriska Sällskapets ordförande Hans-Jöran Hildingsson. Vi ville på något sätt kompensera våra medlemmar för bortfallet av våra uppskattade exkursioner. Vid en genomgång av idéer väcktes tanken på att göra en uppdatering av Bengt Anderssons uppskattade, men numera slutsålda examensarbete. Vi ser det som något av en kulturgärning att lyfta fram denna skrift med sitt digra innehåll om de kunskaper om trä som fanns i forna dagars Sverige. Kunskaper som än idag är lika giltiga och som kan inspirera till egna försök i "snickarboa".

Firma Gott Virke

Storsäljare är skärbrädor och ostbrickor i olika storlekar. (Se webbsidan gottvirke.se) Årsproduktionen brukar ligga på runt 1 000 exemplar. På beställning tillverkar Bengt också specialprodukter, nu senast ett altarbord till gruvkapellet i Finnhyttan.

Varje år förbrukar han omkring tio kubikmeter virke i 16 olika träslag:

Al · Ask · Alm · Asp · Avenbok · Björk Bok · Ek · Furu · Gran · Körsbär · Lind Lärk · Lönn · Rönn · Säl

Virket köper Bengt från småsågar eller synar själv ut i skogen. Det tar drygt två år att i flera steg torka virket innan det går att använda.

Kunderna utgörs av både privatpersoner och av företag som söker gedigna och pedagogiska presenter till jubilerande affärsrelationer. Försäljningen till privatpersoner går främst via webbsidan gottvirke.se